

Magdalena REMBEZA

Wydział Architektury, Politechnika Gdańska

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GDAŃSKA A SZANSE NA WYKORZYSTANIE FUNDUSZY STRUKTURALNYCH¹

Streszczenie. W artykule przedstawiono charakterystykę Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gdańska oraz projekty zgodnie z nim realizowane, które zostaną finansowane przy wsparciu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Artykuł ma na celu wykazanie konieczności działań w zakresie rewitalizacji jako niezbędnego czynnika w podnoszeniu konkurencyjności miast.

THE LOCAL URBAN REGENERATION PROGRAMME IN GDAŃSK AND OPPORTUNITIES FOR USING STRUCTURAL FUNDS

Summary. In the article there is presented a characteristic of the Local Urban Regeneration Programme in Gdańsk and projects which will be supported by European Regional Development Found (ERDF). The aim of this article is to point out how it is important to act in a revitalization field to increase a competitiveness factor between the cities.

1. Wstęp

We współczesnym planowaniu przestrzennym w Polsce ujawnia się wiele problemów planistycznych, ekonomicznych i społecznych przy przygotowaniu i realizacji programów rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Dotyczy to w szczególności tych procesów rewitalizacji, które planuje się przy wsparciu z funduszy strukturalnych. Rewitalizacja jest uznawana przez Unię Europejską za tę dziedzinę rozwoju regionalnego, która wymaga szczególnego wsparcia z jej strony i dlatego w kolejnych okresach budżetowania przeznacza znaczne środki na ten cel.

Niezbędnym warunkiem uzyskania funduszy strukturalnych na rewitalizację jest opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji. „Ponadto, przygotowanie dokumentu pozwoli na skoncentrowanie i koordynację działalności instytucji miasta i jego potencjalnych partnerów w wysiłkach na rzecz sanacji obszarów podlegających dekapitalizacji zarówno w sferze zasobów nieruchomościowych, jak i kapitału społecznego” [1].

¹ Studium przypadku Gdańska powstaje w ramach przygotowywania pracy doktorskiej: „Wpływ realizacji programów rewitalizacji na rozwój wybranych obszarów miejskich w warunkach wsparcia funduszami strukturalnymi.”

2. Lokalny Program Rewitalizacji dla Gdańska. Założenia ogólne

Lokalny Program Rewitalizacji dla Gdańska przyjęto 29 kwietnia 2004 roku, a jego głównym celem stało się zaplanowanie w okresie do 2025 roku działań, mających na celu powstrzymanie procesu degradacji przestrzennej, społecznej i ekonomicznej w mieście.

Program nawiązuje do strategicznych dokumentów, dotyczących rozwoju miasta i regionu, tj.: Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego, Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego, Strategii Rozwoju Gdańska, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Gdańska.²

Powierzchnia obszaru objętego rewitalizacją wyniosła 3579 ha (całe miasto ma dla porównania 26 508 ha). W ramach programu wyróżniono i opisano pod względem urbanistycznym, konserwatorskim i społecznym sześćdziesiąt obszarów wytypowanych do rewitalizacji. Wśród kryteriów, którymi kierowano się przy wyborze terenów zdegradowanych, można wyróżnić siedem podstawowych:

- Wysoki poziom bezrobocia mieszkańców;
- Niski poziom wykształcenia mieszkańców;
- Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, wysoki stopień wykluczenia społecznego i biedy;
- Wyraźnie zanieczyszczone środowisko naturalne;
- Duża liczba obiektów o wartościach kulturowych;
- Zły stan techniczny istniejącej zabudowy;
- Brak odpowiedniej infrastruktury technicznej.

W granicach terenu przeznaczanego do rewitalizacji wyznaczono trzynaście mniejszych obszarów najlepiej przygotowanych do rewitalizacji (Biskupia Górka, Dolne Miasto, Orunia, Angielska Grobla, Stare Przedmieście, Wyspa Spichrzów, Dolny Wrzeszcz, Brzeźno, Jelitkowo, Św. Wojciech, Nowy Port, Grodzisko, Kolonia Abbega).

3. Obszary pilotażowe rewitalizacji

Za projekty pilotażowe rewitalizacji w Gdańsku przyjęto dwa: Dolne Miasto jako „lokomotywę rozwoju dzielnicy” oraz Grodzisko z jego nowatorskim programem „Hewelanium”.

Dolne Miasto zostało wytypowane jako obszar pilotażowy rewitalizacji przede wszystkim z uwagi na wysokie walory kulturowe dzielnicy (jest to jedyny fragment historycznego śródmieścia niezniszczony w trakcie działań wojennych), a także z konieczności podjęcia natchmiastowych działań remontowych na tym obszarze. Postępująca w szybkim tempie de-

² Lokalny Program Rewitalizacji dla Gdańska zawiera: 1. Charakterystykę obecnej sytuacji w mieście. 2. Nawiązanie do strategicznych dokumentów dotyczących rozwoju przestrzenno-społeczno-gospodarczego miasta i regionu. 3. Założenia programu rewitalizacji. 4. Planowane działania w latach 2004-2006 i w latach następnych a obszarze rewitalizowanym. 5. Plan finansowy realizacji rewitalizacji. 6. System wdrażania. 7. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej.

gradacja obszaru (podtapianie piwnic budynków), ubóstwo wśród społeczności lokalnej, niski poziom bezpieczeństwa publicznego przemawiały również za wytypowaniem tego terenu pod rewitalizację. Po zagospodarowaniu wolnych przestrzeni i przy udziale środków prywatnych Dolne Miasto stać się powinno „lokomotywą rozwoju dzielnicy”.

Kryteriami wyboru w stosunku do Grodziska, drugiego obszaru pilotażowego rewitalizacji, stały się wysokie walory kulturowe zespołu, w tym związane z jego przeszłością militarną.

Dodatkowymi argumentami były także: niewielkie zniszczenia wojenne obszaru, historyczny Fort otoczony przez substandardową strukturę urbanistyczną oraz rozwój w bezpośrednim sąsiedztwie patologii społecznych. Decydującym czynnikiem, stanowiącym o wyborze tego obszaru, była możliwość wdrożenia nowatorskiego programu „Hewelianum”.

Program ten ma na celu tworzenie miejskiej infrastruktury kulturalnej, edukacyjnej i turystycznej, dającej dodatkowo możliwość tworzenia nowych miejsc pracy. Dzięki adaptacji obiektów pofortecznych powstanie nowoczesny kompleks edukacyjno-rekreacyjny pod nazwą Ośrodek Prezentacji Nauki i Techniki „Hewelianum”. Będzie to ośrodek promujący nauki ścisłe i przyrodnicze wśród dzieci i młodzieży w wieku szkolnym i tworzący warunki do kształcenia przyszłych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy.

Ponadto projekt „Hewelianum” otrzymał dofinansowanie z EFRR (Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego) w ramach działania 3.3. „Zdegradowane obszary miejskie, poprzemysłowe i powojenne”.

4. Finansowanie, monitoring i ewaluacja programu rewitalizacji

Plan finansowy realizacji rewitalizacji określono na lata 2004-2006. Projekty realizowane zgodnie z Lokalnym Programem Rewitalizacji będą finansowane przy wsparciu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR). Nie mogą być to jednak jedyne źródła finansowania rewitalizacji, zgodnie z zasadą pozyskiwania funduszy strukturalnych. Dodatkowe źródła finansowania stanowić będą: budżet Miasta Gdańska, budżet Państwa oraz środki prywatne.

Specjalny Zespół ds. Rewitalizacji, powołany przez Prezydenta Miasta, będzie dokonywał oceny wdrażania programu, a raz do roku przedstawi raport z uwzględnieniem wskaźników monitoringu (wkładu, produktu, rezultatu, oddziaływania).

Ważnym elementem programu rewitalizacji staną się konsultacje projektów ze społecznością lokalną w postaci ankiet i warsztatów.

5. Ocena programu

Przeprowadzając ocenę Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gdańska, należy odnieść się przede wszystkim do jego merytorycznej zawartości.

Z formalnego punktu widzenia, nie różni się on bowiem zasadniczo od podobnych programów powstających w Polsce (np. programy rewitalizacji dla Szczecina, Wrocławia).

Jednak fundamentalnym kryterium oceny każdego programu jest odpowiedź na pytanie:

- Czy zespół planowanych działań, objętych danym programem to naprawdę rewitalizacja?
- Czy jest to inny rodzaj interwencji w przestrzeń miejską?

Według dr K. Skalskiego: „, Rewitalizacja to połączenie działań technicznych – jak np. remonty – z programami ożywienia gospodarczego i działaniem na rzecz rozwiązania problemów społecznych, występujących na tych obszarach: bezrobocie, przestępczość, brak równowagi demograficznej.”[2]

Można uznać, że zespół planowanych działań w odniesieniu do programu rewitalizacji w Gdańsku jest rewitalizacją, ponieważ:

- lista działań punktowych jest ze sobą połączona i tworzy spójny program,
- połączone zostały działania przestrzenne z gospodarczymi i społecznymi,
- program uwzględnia zaangażowanie zarówno partnerów publicznych, jak i prywatnych.

W odróżnieniu od programów np. Szczecina, program dla Gdańska zawiera dwa projekty pilotażowe (z których jeden otrzymał już dofinansowanie z EFRR), co powinno wpłynąć dodatnio na jego wdrażanie. W Poznaniu natomiast wytypowano jeden obszar pilotażowy śródmieścia, który stał się wiodący dla całego miasta („Miejski Program Rewitalizacji dla miasta Poznania – etap pilotażowy – Śródka”).

Program w Gdańsku zapowiada również konsultacje projektów ze społecznością lokalną. Tego typu konsultacje przeprowadzono też w Poznaniu przy wyborze obszaru pilotażowego.

Partycypacja społeczna w procesach rewitalizacji ma na celu „zapewnienie społeczeństwu informacji na temat problemów i zasadniczych celów modernizacji [...], pobudzenie społeczeństwa do wyrażania własnych opinii [...], pomoc w formułowaniu opinii i dezyderatów społecznych; zapewnienie form realnej współpracy.” [3] Dlatego tak ważne jest, że znalazła ona swoje odzwierciedlenie w programie.

6. Podsumowanie

Przygotowanie przez gminę Lokalnego Programu Rewitalizacji umożliwi miastu wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na niezbędną działalność inwestycyjną w jego najbardziej zdegradowanych obszarach. Ważne jest, aby zespół planowanych działań,

objętych danym programem, ożywił procesy społeczno-gospodarcze, a działania infrastrukturalne i architektoniczno-urbanistyczne zostały podporządkowane celom rewitalizacji.

Program rewitalizacji, zakładający wykorzystanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, powinien zapewnić możliwość prowadzenia trwałych i wieloletnich procesów zmierzających do harmonijnego i wielostronnego rozwoju miasta, przywrócenie równowagi społecznej, podniesienie wartości turystycznej i gospodarczej zdegradowanych obszarów.

Literatura

1. Dziekoński O., Baczyński K. (red.): Rewitalizacja miast. Poznań 2004, s. 19.
2. Skalski K.: Rewitalizacja obszarów starej zabudowy w miastach., mps, s. 1.
3. Skalski K.: O budowie systemu rewitalizacji dawnych dzielnic miejskich. Kraków 1996, s. 161.
4. Program Rewitalizacji Obszarów Zdegradowanych w Gdańsku – Lokalny Program Rewitalizacji. Gdańsk 2004.
5. Kłosowski W.: Metodologiczne problemy rewitalizacji obszarów miejskich w kontekście poddziałania 3.3.1. ZPORR, Bielsko-Biała 2004.